

Жыды на Беларусі

Exported from Wikisource on 05/23/17

З. Бядуля

**ЖЫДЫ
НА БЕЛАРУСІ.**

Бытавыя штрыхі.

МЕНСК.

Друкарня Я. А. Грынблята.

1918.

А Д А У Т О Р А .

Ні маючы пад рукамі ніякаго належачага да гэтаго тэматы матэр'ялу, я ні удаваўся у грунтоуную і дэтальную апрацоўку свайго артыкулу, каторы быў напісаны для штодзённай газеты «Беларускі Шлях» па просьбе рэдакцыі.

І вось дзеля таго, што да гэтаго часу яшчэ аб жыдох на Беларусі ні было напісана ніводнаго радку у беларускім друку я чую патрэбным даць вышэй памяненую газэтную стацыю аддзельнай брашуркай. А калі гэта брашурка пакірае на думку каго кольвечы напісаць аб гэтым сталую працу з дэтальнымі гістарычнымі, эканамічнымі, этнографічнымі і статыстычнымі данымі, то мэта мая будзе дасягнута.

Некалькі сталеццяў таму назад, жыды перабраліся у наш край праз заходнюю Эўропу і Польшчу. Да заняцця нашага краю Расіяй, яны, апрача волі гандлю, рамесла і жыхарства усюды — і па весках, мелі ішчэ і свае самаупраўленне — «кагал».

Значнейшыя рэпрэсіі над імі у нашым краю расійскім урадам былі паўзяты каля 1820 г., хаця ужо зараз-жа пасля «брацкага» прылучэння Беларусі да Масквы, што сталася пры апошнім раздзелі Польшчы у 1795 годзе, Беларусі надавалася роля жыдоўскага «гетто». Кацярына Вялікая увела «еврэйскі вопрось» у унутрэнную палітыку Расіі, а у 1800 року паэт Дзержавін быў камандзіраваны імператарам Паўлам I на Беларусь, каб дэталёва пазнаёміцца са становішчам жыдоў і, паводлуг фактычных даных, апрацаваць праект рэформы для жыдоў. Дзержавін пісаў свой праект у Вітэбску.

Менскі «кагал» уладжываў з гэтай прычыны сход у 1802 року і хлапатаў перад Александрам I аб змягчэнні рэформаў. Перашкаджаючы усякімі спосабамі разсяленню жыдоўскага элементу у караных расійскіх губ. за «шкадлівасць», расійскі ўрад, лічыўшы Беларускі край чужым, забраным, паволі стварыў тут астрог для жыдоўскай люднасці, уключыўшы Беларусь у ганебнейшую у гісторыі царскай Расіі, прагрымеўшую на увесь сьвет, так званую «черту еврэйской осѣдлости».

Тут, на Беларусі, болей чым у сумежных краях жыдоўскага гетто, тварыўся іх эканамічны і культурна-нацыянальны быт

доўгімі годамі.

Зразумела, што гэтая творчасць ні магла ні рабіць уплыву на характар краю, як і сама яна павінна была пераняць нікаторыя яго асобнасьці, праз што тварыўся натуральны абмен культурнымі вартасьцямі паміж жыдамі і беларусамі.

Суседзтво гэтых двух нацыяў тварыло такія жыццёвыя умовы і эканамічныя стасункі, у якіх адна нацыя без другой ні магла абыйсьціся.

Гандаль і рамеслы у нашым краю развівалі жыды. І трэба сказаць, што у гэтым накірунку яны досіць ажывілі наш край і праз увесь час прыносілі яму шмат карысьці. Паміж іншым, яны тут частычна займаліся і хлебаробствам. З усіх губэрняў Эўропэйскай Расіі, толькі у нашых беларускіх губэрнях былі жыды—сяляне, і да гэтаго часу ішчэ захаваліся вескі з адным жыдоўскім насяленнем.

Месты і мястэчкі, у якіх салідную перавагу мела жыдоўскае насяленне, давалі беларускім сялянам мажлівасьць нормальнага тавараабмену. Гандляры і рамесьнікі таксама былі нябхадзімы у гэтым глухім (у бытнасьці пад Расіяй) краю, дзе ні было ніякай эканамічнай культуры.

Кавалі, шауцы, крауцы былі людзі першай важнасьці і пашаны у весках. Да іх прыходзілі у свой час, ні толькі па справах іх спэцыяльнасьці, але так сабе: «пагутарыць з разумнымі людзьмі», параіцца аб розных справах і г. д.

Жыды стараліся зменьшыць цэны на прадукты, як у

рамеслах, так-сама і у гандлю; яны здавальняліся драбніцамі, бо фізычныя патрэбнасьці былі у іх вельмі малыя. Дзякуючы пасрэдніцтву усюды бываючага жыда-скупшчыка, селянін збываў на мейсцы ўсе свае прадукты. А скупшчык—жыд пры ўсёй сваёй вялікай працы быў такі самы бедны, як яго сусед—селянін, хаця жыд і гарэлкі ні піў.

Прыпісываць толькі адным жыдом спэцыяльнасьць гандлевага шахэрмахарства і упаівання народа гарэлкай — нельга: мы добра ведаем, як у вялікарасійскіх губэрнях славянскія «купцы-кулакі» і «цёловальнікі» экспloatавалі тамтэйшых селян у некалькі стопняў болей, чым тут жыдоўскі гандлевы кляс нашых селян.

Ды наагул бравары ў Беларусі былі панскія, корчмы па трактах жыды арэндавалі ад паноў, так што яны былі толькі той сьляпой прыладай у руках паноў, якія праз жыдоў сабе выпамповывалі апошнія селянскія грашы.

Ні глядзючы на цікаванне рознымі чорнасоценцамі з Масковіі нашых селян на жыдоў, наш народ нічога кепскага ні рабіў жыдом. У той час, калі ў Расіі чыніліся над жыдамі пагромы і страшэнныя здзекі, беларускія селяне ні паддаваліся цёмнай агітацыі. Хлебаробы нашыя ні маглі рабіць кепскіх учынкаў над жыдамі, чуючы інстынктыўна ў душы штучнасьць і ніпраудзівасьць чорнасоценных ідэй. Так выходзіло, што вялікія грошы, высыпанія дзеля пагромнай агітацыі расійскімі ісьцінна-рускімі урадамі, падобна Стальпінскаму, у нашым краю, — пайшлі на нішто.

Нідарма у восені 1917 г. на Усебеларускім зьездзі у Менску прэдастаўнікі розных жыдоўскіх партый, вітаючы беларусаў, са шчырай удзячнасьцю успаміналі аб тым, што на Беларусі ніколі жыдоўскіх пагромаў ні было.

II.

За увесь час сумеснага жыцця беларусаў і жыдоў на Беларускай зямлі гэтыя дзьве нацыі псыхічна шмат перанялі адна ад адна. У мовах, у звычаях, у легендах, у будоўніцтве, у будзённым жыцці — у іх формы так перамешаліся, што (болей усяго у жыдоў) прынялі новую самабытную акрасу.

Есьць агульныя жыдоўска-беларускія народныя мелодзіі, прыказкі, дзе жыдоўская і беларуская мовы перамешаны паміж сабою. У беларускай мове есьць словы: «хаурус», «хэура», «бахур», «адхаіць» і шмат іншых — чыста гэбрыскіх слоў. У жыдоўскай мове беларускіх слоў есьць тым болей.

У свой час, у 1911-12 г., жыдоўскі журналіст і рэдактар рожных жыдоўскіх часопісаў, п. Гурвіч, у Вільні, звярнуў на гэту справу увагу. Сабраўшы цэлы зборнік жыдоўска-

беларускіх прыказак і дадаушы да іх свае тлумачэнні, ен паслау гэта да друку у загранічны журнал.

Але гэтаго мала. Есьць цэлая жыдоуска-беларуская этнографія, якая чэкае свайго збірацеля. Такія прыказкі, як: «Ні добра *рэйдэлэ* (гаворыць), а добра *мэйнэлэ* (думаіць)», — есьць соткі.

Вось па жыдоускаму альфабэту жабрацкае клянчанне, якое жыды сьпеваюць на дзяды:

«Ах, браця, галубцы, давайце галод-
алеф, бойс, гімэль, далес, гой,
наму вашаму жэбраку хлеба троху.
вов, заін, хэс, тэс,
Я — калека, ламака. Мучэльнік. Ні
юд, коф, ламэд, мэм, нун
магу служыць у пана. Чым кс
самэх, айэн, цэй, цадык, ку
век ратуйце сьляпога татуню».
рэйш, шын, тоф.

Есьць вельмі пекная беларуская песьня, якая канчаецца па гэбрайску і пяецца на хасідскую меледыю:

Бацько, бацько!
Выкупі нашу матку...

Выстрой нашу хатку...
Без хаткі ні будзем,
Без маткі заблудзем.
Абрамуню, Абрамуню,
Абрамуню!

Дзедушак ты наш!
Чаго-ж вы ні просіце,
Чаго-ж вы ні моліце
Пана Бога за нас...

Што-б вы нас асвабодзілі
Із голус (*выгнанне*) вывадзілі,
Нашу матку (*народ*) выкупілі,
Нашу хатку (*Палестыну*) выстроілі,
Лэйарцэйну (*у нашу зямлю*) прывадзілі —
Lejarcejnu, Lejarcejnu!

Адказываюць яму з неба:

Ой ты, сыноч, сыноч, сыноч,
Ні затрогой свае сэрца.
Матка бэндзе выкуплена
Хатка бэндзе выстроена
Бондзь мондры, чэкай конца^[1]
Wnejmar lefonow schiro chadoscho...
(*І мы яму скажам новую песню*)

За другім разам:

Lejarcejnu!

Entwert men ihm won ejben.

Вось другая песня да трох жыдоускіх патрыярхау —
Абрама, Ісака і Якова:

Стары Абрам, Сівы Абрам,
Што ты зажурыся?
— Веу сына да Акейдо, (*ахвяру*) —
Дармо патрудзіся!
Ісак, Ісак, наш апец,
Быу зьвязан, як баранец;
Сталі ангелы плакаці,
Вялеу Бог адпусьціці.
Яков, Яков, бацька наш,
Чатырнаццаць гадоу авец пас

. . . . .
Сем за Рохэль, сем за нас.

Гэтакіх песняху есьць шмат у жыдоу, як сурьезныя, так сама і
легкія прыпеукі.

Вось на манер талмудычнай сафістыкі ешыбацкі жарт:

«То, шма! (ідзі паслухай!) Козачка піла пойла эй лэй (або не)
піла пойла? Калі скажаш — піла пойла, то чаму бэрдэлэ
(барада) суха? калі скажаш — лэй (не) піла пойла, то чаму
экелэ (хвосьцік) мокры? — Тэйка — блайбт акашэ)» пытанне
астаецца ніразгданым).

На матыу «Кол Нідрэй» (малітва на «Страшную ноч») жыды п'яюць беларускую песьню: «Як паехау у карчомку». На жаль слоу ні памятаю.

У некаторых мейсцах Віленшчыны па мястэчках, жыды, пераняушыся забабонамі і міталегіяй беларусау, на Купалле сьцелюць хлявы крапівой і папаратнікам, каб ведзьмы малака ні адбіралі у кароу. Нешта падобнае да беларускай каляднай казы есьць і у жыдоу. На Дзяды пры выпіуцы адзін адзеваецца казою і п'яе беларускія прыказкі у парадку жыдоускаго альфабэта:

	Антон канцавы.
«(Алеф)	Мой родны Хведар Балайло! (у начы).
	Брау ні брау —
(Бэйс)	Лаяць ні трэба. Балайло!
	Глазамі горад ні браць,
(Гімэль)	Балайло!» і г. д.

Жыды вельмі паважаюць беларускую народную мудрасьць. У іх есьць такая пагаворка:

«Agojescher glajchwort ist wi aidocshe tojre» (селянская

прыказка усе роуна, як жыдоуская Тора).

На першы погляд магло-б здавацца, што у пераняцці культуры адной нацыей у другой, жыды, як нацыя болей культурная, павінна была мець перавагу над беларусамі і мець свой большы уплыў над імі, але у самай рэчы есьць іначэй. Першая прычына гэтаго тая, што у гэтых двух нацый німа родства мовы і плямен і тут як раз палякі і расійцы занялі першае мейсцо, асіміліруючы беларусоу. Другая прычына — гэта беларуская зямля. Дэкорацыя мейсцовай самабытнай прыроды мае у себя такую вялікую сілу, што, на уплывы уселякіх іншых культур дзействуе адпорна у адваротную старану. І тыя людзі з нашаго краю, якія пісалі па расійску або па польску і нажылі сабе славу у памяненых літэратурах, ні маглі выкараніць у сябе духу беларускай зямлі, каторы жыў у іх сэрцах. На кожным кроку чуецца, што гэтыя пісьменнікі — беларусы. Моц беларускай зямлі зрабіла тое, што у Беларуска-Літоускім князьстве законы пісаліся па беларуску, прыдворная мова літоускіх князеў была беларуская. А літвіны яшчэ цяпер нарэкаюць, што шмат літоускіх селян абеларуселі. У цяперашняй выстаўцы старасьвецкіх памяткаў у Вільні пад назваю: «Вільня— Менск» есьць карань беларускі, пісаны татарскімі літэрамі. Гэта паказуе да чаго можэ даходзіць уплыў беларускай культуры!

Дзеля усяго гэтаго і ні дзіво, што жыды, жыюшы тут, у сваей новай бацькаўшчыне, болей перанялі ад беларусоу, чымся беларусы ад іх. Магутная сіла беларускай зямлі дала асобны духоўны і унешні воблік беларускім жыдам. Цяпер яны

рожнюцца ад усіх другіх жыдоу, і іх па усяму сьвету называюць: «літвакамі».

З асобай сымпатыяй беларуская газета у Вільні «Наша Ніва» друкавала тыпы беларускіх жыдоу і жыдоускіх сынагог у беларускім стылю. Калі мы глянем на жыдоускае мястэчка на Беларусі, то пабачым на кожным кроку нешта роднае, свае, у будоулях і ва усей абставе. Узяць жыдоускіх пісьменнікаў з Беларусі, — то у іх творах чуецца зауседы беларуская прырода — «родныя зьявы». Болей усіх гэта адбіваецца у творах жыдоускага клясіка Абрамовіча (Мэндэле Мойхэр Сфорым) с Капыля.

Жыдоускі пісьменнік, Абраам Мапу, пісаўшы свой біблейны раман з ідылічных часоў цара Хізкія і прарока Ісяя, маляваў ціхі Бэтляхам быўшы натхненым пекнымі узбярэжжамі беларускага Немна. Знаменіты жыдоускі пісьменнік с часаў «haskola» (адраджэння) Перэц Смаленскін, лічыцца так сама выхаванцам Беларусі.

І у другіх галінах штукарства у тутэйшых жыдоу чуецца беларускі дух.

Жыды, тры разы на дзень у малітвах сваіх успамінаючы Сыон, малявалі сабе у думках гэты Сыон, як нейкі узгорак-узвышкы, якія акружаюць іх тут, на Беларусі. Жыдоускае дзіця, аддаючы усе свае маладыя годы бібліі у хэдэрах, мело перад сабою жывую біблію беларускіх ратаю, беларускай спакойнай, ціхай зямелькі з лясамі, пушчамі, рэчкамі, лугамі. Без гэтай беларускай прыроды, заўладаўшай іх душою ад

радзэння, яны бы ні маглі у фантазіі сваей маляваць Палестыну, каторую яны малююць, маючы узорам беларускую зямлю.

Праудзівымі і зразумелымі есьць апаведанні жыдоускіх эмігрантаў выкінутых адгэтуль льосам у Амэрыку і інш., аб іх суму па бацькаўшчыне. І ні адпаведаюць праудзе паказанні большасьці антысэмітаў, што жыды ні маюць пачуцця каханьня да таей зямлі, дзе яны жывуць... Гэта было-б проціу законау прыроды. Адно толькі — гэта цяга да бацькаўшчыны у іх абвеена асобым трагізмам. З аднэй стараны — жыцце на чужыне соткамі год, дзе даконьвалі іх розныя антысэміты і жыдаеды, хочучы ні толькі знішчыць іх фізычна, як пагромамі і грабежствамі, але так сама і апаганіць іх душу — рэлігію — пад відам розных крываваых нагавораў і крытыкі Тальмуду. З другой стараны — далекая Палестына, з якой яны выгнаны ўжо 2000 гадоў, — акрапляло самабытнай расою душы кожнаго жыда тыя карэнні, якія зьвязываюць яго з зямлею, дзе ен жывець. Яго каханне да новай бацькаўшчыны — нэрвовае, балючае і нізразумелае прэдстаўнікам другіх нацыяў.

III.

У беларускіх вялікіх местах, як Вільня, Менск і інш., жыды

мелі свае вялікшыя культурныя цэнтры: школы, абшчыны, прафэсыянальныя цэхі і др.

У той час, калі другія нацыі на Беларусі былі страшэнна сьціснуты расійскім ударам, калі беларусам зусім было забаронена друкаванае слово, жыды мелі у гэтым нейкую свабоду — нацыянальная жыдоўская культура магла развівацца без усялякаго, прыватна, тармозу. Тутэйшы «кагал» быў свайго гатунку самаупраўленнем. С прычын усей гэтай абставы, жыды з Беларусі давалі жыдом усяго сьвету найвялікшых вучоных у рэлігійным і нацыянальным жыцці.

Крыніцай гэтаму было место Вільня, бацькаўшчына віленскага «гоэна» — Равві Ільі (памёр у 1797 р.) і другіх вялікіх тальмудыстаў. Там друкаваліся самыя лепшыя кнігі і быў да апошняго дня жыдоўскі вучыцельскі інстытут. Нідарма Вільня называецца жыдамі «Літоўскім Ерузалімам» («Jeruschalim dylito»). У той самы час славіўся кіраўнік хасыдызму на Беларусі, — Шнеер Зальмар. Тут-жа, на Беларусі, разыгралася тады вялікая барацьба паміж двума жыдоўскімі рэлігійнымі партыямі: Хасыдым і Міснагдым. Гэта барацьба нарабіла вялікаго ніспакою у віленскім «Кагале».

У мястэчку Валожыне, Віленскай губ., у 1803 року заляжылася вучнем Гоэна, Хаімам Валожынэр, жыдоўская духоўная акадэмія, скуль выходзілі вялікія жыдоўскія вучоныя, пісьменнікі і раввіны для усяго сьвету жыдоў. (З Валожынскага «Ешыбота» выйшоў і знаменіты жыдоўскі паэт Х. Н. Бялік). У валожынскі «Ешыбот» прыезджалі вучыцца

жыды с Кауказа, з Нямецчыны, з Амэрыкі і г. д.

Тут, на Беларусі, меу свае развіцце і жыдоускі містыцызм (Каббала). Вядомы цадкі у Лібавічах, у Койданові, Пінску,^[2] да каторых прыезжаюць веруючыя з усей Расіі. І ні дзіво, што глаунае развіцце жыдоускай нацыянальна-рэлігійнай культуры мело мейсцо тут, на Беларусі, дзе ім былі даны прывілегіі ішчэ пры кн. Вітоўце. Яны жылі тут, як дзержава у дзержаве, і іх «Кагал» меу нават право судзіць сваіх пабрацімаў.

У пэрыядзе амерцьвення беларускага нацыянальнага асьведамлення, жыды, як і самі Беларусы, хоць добра ведалі беларускую мову, але глядзелі на яе, як на «мужыцкую», і русыфікуючыся самі, нісьвядомна служылі русыфікатарскай ідэі Вялікаросіі. Але гэта быу той багаты кляс, каторы адтрымаў сваю навуку у расійскіх школах, а што тычыцца простых местачковых жыхароў, то, апрача роднай мовы, яны ведаюць толькі беларускую.

Ад самага пачатку беларускага адраджэння, амаль ні побач спершымі піанэрамі беларускага руху пайшлі, хоць і у малым ліку, і жыды, выйшоушыя з вескі; хаця шырэйшыя інтылігэнтныя массы жыдоўства, асабліва у местах, ні могуць ішчэ пазбыцца сукцэсаў расійскага тут уладання і усе ішчэ служаць праваднікамі русіфікацыі.

IV.

У 1912 г. — калі у чорнасоценных газэтах «Сѣверо-Западнаго края» паміж другімі нападкамі на беларускую газэту «Наша Ніва» у Вільні, яе вінавацілі яшчэ і у тым, нібы то яна выдаецца то на польскія, то на нямецкія, то расійскія, а так сама і на жыдоускія грошы, — нікаторыя з віленскіх жыдоускіх журналістаў зацікавіліся гэтай «народнай» газэтай на «мужыцкім языку». Пазнаеміўшыся з гэтымі «дзіўнымі» новымі нацыяналістамі, са складу рэдакцыі «Н. Н.», якія ні толькі ні аказывалі нінавісьці да чужых нацыяў, але — наадварот — чым болей чужая нацыя нацыянальна асьвядомлена, тым болей яе шанавалі, жыдоускія журналісты пачалі у новаадкрытым для сябе руху знайходзіць усе новыя Амэрыкі і цуды. Аказалася, што беларусы, інтэлігэнты ні толькі цікавяцца старасьвецкімі памяткамі культуры сваёй нацыі, але і культурамі другіх нацыяў, жывучых на Беларусі.

У беларускім музэі газэты «Наша Ніва» жыдоускія журналісты убачылі цэлую калекцыю малюнкаў старасьвецкіх жыдоускіх сінагог у беларускім будоўніцкім стылю, калекцыю сінагогальных ліхтароў і пасудзіны мосенжовыя і сярэбраныя з мейсцовай арнамэнткай, колекцыю стылевых ярмолак. Яны былі здзіўлены тым, як гэта беларусы умеюць усе «чужое шанавать...»

Пры бліжэйшым знаемстве жыдоускія журналісты пачулі ад беларусаў і дакоры, чаму ні стараюцца даць адпор жыдоускай асіміляцыі, чаму жыдоуская інтэлігэнцыя сароміцца свайго імяні, усяго роднаго, чаму ні цікавяцца сваёй этнаграфіяй,

тутэйшым краем і г. д.

У 1913 г. паказаўся у жыдоўскім журнае «Ды Юдышэ Вэлт» у Вільні першы артыкул аб беларускім адраджэнні. Пасьля гэтаго гурток жыдоўскіх «краеуцаў» надумаў выдаваць жыдоўскую краевую газету «Унзер Гегенд» (Наш Край), каб знаёміць шырокую жыдоўскую публіку с тутэйшым краем, а у гэтым і з беларускім рухам, з беларускай літэратурай і г. д., але па розным прычынам гэта ім ні удалося. У 1914 г. гэты самы гурток выдаў па жыдоўску зборнік «Літва», дзе былі пераклады з беларускай і літоўскай літэратур і артыкул а беларускім руху.

Вельмі гарача адклікнулася на гэты зборнік уся жыдоўская краевая прэса і ставілі у прыклад рвенне беларусаў да адраджэння сваёй нацыянальнай культуры жыдоўскім асімілятарам. Як мы ужо потым даведаліся, то гэты зборнік «Літва» нарабіў вялікаго шуму у Амэрыцы, паміж інтэлігэнтнымі жыдамі з Беларусі.

Да друку быў прыгатаваны і другі зборнік «Літва» с перакладамі вершаў [Я. Купалы](#), апаведаньня [М. Горэцкаго](#) і г. д., але хутка, у часе вайны, расійскі урад забараніў друкаваць па жыдоўску.

Пачалася наогул паласа чорнай рэакцыі у нашым краю, — калі расійскі ваенны штаб ні пазволіў у Менску і па беларуску друкаваць.

* * *

У часе перавароту, калі беларусы у Менску пачалі выступаць пад сваім уласным штандарам, то гарачэй усіх віталі іх жыды нацыяналісты. У часе выбараў у мескую думу беларусы з жыдамі (нацыянальныя партыі) увайшлі у коаліцыю і зрабілі адзін сьпісак кандыдатаў. А калі Усебеларускі Зьезд, паказаў, што творыцца дзержаўная сіла, у жыдоўскіх газэтах пачалі усе часьцей паказывацца артыкулы аб беларусах. Пасьля разгону большэвікамі памяненага зьезду, жыдоўскія нацыянальныя партыі апублікавалі свой пратэст проціу гэтаго гвалту.

Нельга казаць, каб паміж тутэйшых жыдоў ні было праціўнікаў беларускаго руху, — есьць і досіць многа. Глаўным чынам выступаюць проціу тыя с партыйнай моладзі, інтэрнацыяналістаў, якія маюць летуценні аб тым, што некалі ніякіх нацыяў ні будзе — усе пойдзе па Бэлямі.

Другі род праціўнікаў беларускай справы з ніпартыйных жыдоў маець йшчэ болей арыгінальны матыў: Жыдоўская нацыя разсеяна па усяму сьвету, на свае нішчасьце, раздзелена на жыдоў розных другіх нацыяў, павінна ведаць розныя мовы тых нацыяў, дзе яна жыве. І вось бяруць ішчэ тут нанова дзяліць жыдоў: на беларускіх, украінскіх і г. д.

Гэты «новы раздзел жыдоў» есьць для іх інтэрэсаў мінус — гэта рацыя. Але занадта наіўная і эгоістычная, крытыкі тут ніякой быць ні можа...

Дзеля гэтай прычыны у часе збораў на Беларускі нацыянальны фонд у мястэчку Даўгінаве (Віленской г.),

жыдоуская моладзь адмовілася прыняць учасьце у зборах, бо яны — праціўнікі «новаго раздзелу жыдоу»...

Але проці жыцця нічога ні зрабілі і у беларускіх школах жыдоўскія вучні вучацца па беларуску і робяць гэта ахвотне.

* * *

Што датычы далейшых адносін жыдоўскіх сьвядомых сфэр да беларусоў, то гісторыя іх так вышколаіла, што, — на жаль, — па большасьці, яны арыентуюцца толькі грубай сілай: Чый верх — таго і праўда...

Гэта паказаў іх першы энтузіязм да беларусоў у Менску у часе уцекаў большэвізму. Потым — пачалося ківанне з боку у бок, трымаючы нос па ветру...

Першы пасля уцеку большэвікоў Беларускі Сэкрэтарыят з Менску, меў у сваім складзе двух жыдоў: Гутмана (без портфэля) і Белкінда — сэкрэтара фінансаў...

Пры гэтым прыпамінаецца, што у Беларуска-Літоўскім Князьстве высокую дзержаўную пасаду займаў пярэхрыст (у тых часоў німа чаго дзівіцца, што нікрэшчоных ні прыймалі на гэткае службы) Абрам Езэфіч Рэбічковіч, каторы быў здольным адміністратарам і фінансавым агэнтам, а потым, пры Жыгімонце I, дайшоў да пасады падскарбія земскаго, г. з. міністра фінансаў, і члена Гаспадарскай Рады.

Яшчэ адзін выпадак: на першым сялянскім зьездзі у Менску, скліканы Беларускім Нацыянальным Камітэтам 4/IV — 1917

г., дэлегатам ад Пауловічскай воласьці, Магілеускай губ. і павету, быў жыхар Мордох Янкіяў Зільбэрман. Ён там сельскім старастой ужо 30 гадоў (ні крэшчоны).

Як далей пойдучь нашыя стасункі з жыдамі — тут — ні бярэмся судзіць. Ва уселякім выпадку жыццё гэтых двух нацыяў так цесна звязана, што кожная з іх прымушана цікавіцца другой, ужо хаця бы з эканамічнага пункту. Эканамічная струна — вельмі чулая і шчокатная рэч. Да гэтай рэчы, як ні як, кожны прыкладываецца шчыра зацікаўленым вухам. Нідалёкая будучына нашага краю мае перад сабою перспэктыву розных селянскіх коопэрацый^[3] і гандлевых рэформаў, што можа зусім іначэй паставіць увесь лад гандлю ў нашым краю. Вось дзеля гэтага варта жывым болей уважна задумывацца над доляй сваіх блізкіх суседзяў, з якімі яны так звязаны эканамічна.

Мы пэўны, што адносіны будуць у нас самыя прыязныя. Варункі новага жыцця, грамадзянская воля і роўныя правы усім, без розніцы веры і нацыяў, так заглядзяць ніроўнасьці і ў эканамічных стасунках, што пакрыўджэнных ні будзе.

Канец.

---

1. ↑ *Увага:* Тут словы песьні прыймаюць акрасу польскай мовы. Гэта паказывае, што беларуская мова і у большасьці жыдоу лічыцца «простай». Значэ, яны ні могуць сабе прэдставіць, каб Пан Бог гаварыу іначай, як па «панску» — г. з. па польску.
2. ↑ Пінск у пачатку мінулаго сталецця быу вялікім цэнтрам хасідызму.
3. ↑ У цяперашніх селянскіх коопэратывах есьць жыдоускія прыказчыкі. Жыдоу селяне ахвотне бяруць у прыказчыкі, дзеля іх гандлевай здольнасьці і практычнасьці. Так сама есьць коопэратывы, дзе членамі і хауруснікамі нароуне і селяне і жыды.

About this digital edition

This e-book comes from the online library [Wikisource](#)^[1]. This multilingual digital library, built by volunteers, is committed to developing a free accessible collection of publications of every kind: novels, poems, magazines, letters...

We distribute our books for free, starting from works not copyrighted or published under a free license. You are free to use our e-books for any purpose (including commercial exploitation), under the terms of the [Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported](#)^[2] license or, at your choice, those of the [GNU FDL](#)^[3].

Wikisource is constantly looking for new members. During the realization of this book, it's possible that we made some errors. You can report them at [this page](#)^[4].

The following users contributed to this book:

- Wizardist

-
1. [↑ http://wikisource.org](http://wikisource.org)
  2. [↑ http://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0](http://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0)
  3. [↑ http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html](http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html)
  4. [↑ http://wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptorium](http://wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptorium)

